

Sygn. I C 263/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 października 2021 r.

Sąd Okręgowy w Słupsku I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia Hanna Kaflak-Januszko
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Karina Hofman

po rozpoznaniu w dniu 15 września 2021 r. w Słupsku

na rozprawie

sprawy z powództwa P. S.

przeciwko Skarbowi Państwa-Sądowi Rejonowemu w Słupsku

o zapłatę

I. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego w Słupsku na rzecz powoda P. S. 7.630,33 zł (siedem tysięcy sześćset trzydzieści złotych i 33/100);

II. zasądza od pozwanego na rzecz powoda 500,00 zł (pięćset złotych i 00/100) kosztów procesu.

I C 263/21

UZASADNIENIE

Powód(...) pozwał Skarb Państwa – (...)o 7 630,33 zł odszkodowania za wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnie z prawem.

P o z w a n y wniósł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił, że:

P. S. jako Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Słupsku na wniosek wierzyciela (funduszu sekurytyzacyjnego) z 12.07.2019 r. wszczął postępowanie egzekucyjne.

Po podjęciu czynności ustalił, że dłużnik zmarł 7.09.2018 r. Dlatego postanowieniem z 10.09.2019 r. w sprawie Km (...) umorzył postępowanie i na podstawie art. 30 ustawy z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2018 r., poz. 770)1, stwierdzając oczywistą niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego, postanowił o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 10 % egzekwowanego świadczenia, wynoszącego na dzień złożenia wniosku egzekucyjnego – 78 574 zł, czyli 7 857,40 zł.

Po zaskarżeniu postanowienia o kosztach przez wierzyciela Sąd Rejonowy w Słupsku 22 stycznia 2020 r. w sprawie (...) uwzględnił skargę w całości i zmienił postanowienie - orzekł o pobraniu od wierzyciela 150 zł opłaty stosunkowej.

Powód w zażaleniu na powyższe postanowienie, wniósł, by Sąd zwrócił się do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego, z którym wiązał się zaskarżenie, gdyż inne sądy orzekały w analogicznych sprawach zgodnie z wykładnią przeprowadzoną przez Komornika.

Zażalenie powoda zostało oddalone bez zadania pytania prawnego postanowieniem z 19.11.2020 r. w sprawie (...) po stwierdzeniu, że Komornik powinien był ustalić opłatę na podstawie art. 29 ust. 4 ukk. Sąd odwołał się do uchwały, uznając ją za nadal aktualną ze względu na przyjęte założenie, do funkcjonującej w doktrynie i orzecznictwie – Sądu Najwyższego z 17.12.2010 r. ((...)), że egzekucja niedopuszczalna nie jest egzekucją niecelową, a tylko taka jest sankcjonowana wyższą opłatą, obciążającą wierzyciela.

bezsporne

Dochodzona kwota stanowi wynagrodzenie przysługujące powodowi po odliczeniu należności publicznoprawnych (dokładne obliczenie – k. 48).

fakt przyznany (pisma k. 48/75)

Sąd uwzględnił powództwo.

Przedmiotem żądania było postanowienie sądu o kosztach, więc należało wpieryw ustalić, (1) czy orzeczenie jest prawidłowe, (2) by stwierdzić zasadność zasądzenia odszkodowania w trybie przesłanek art. 424^{1b} kpc 2 (w zw. z art. 417¹ § 2 kc i art. 77 ust. 1 Konstytucji).

Sąd podziela wszechstronną argumentację powoda i gdyby była taka możliwość prawna, to poprzestałby na powołaniu się na art. 357 § 6 kpc. Przedstawiona została także w toku sprawy, w związku z którą wniesiono powództwo. Powód zatem poniósł szkodę, gdyż nie otrzymał należnego wynagrodzenia³. W tej sytuacji należało rozstrzygnąć, czy doszło do naruszenia prawa, uzasadniającego zasądzenie odszkodowania. Niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia musi być oczywista, rażąca i kwalifikowana. Nie można bowiem tego pojęcia definiować bez kontekstu systemowego. Pytanie o niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego jest w rzeczywistości nie tylko pytaniem o jego bezprawność, lecz także o granice niezawisłości i zakres dyskrecjonalnej władzy sądu⁴.

Spór ogniskowało przede wszystkim pojęcie „oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego”, które uzasadnia stosowania art. 30 ukk, a nie art. 29 ukk – określającego jak rozstrzygnąć o kosztach w innych przypadkach umorzenia postępowania egzekucyjnego. Przewidziano w nim wyższe opłaty (połowę niższe niż sporna) w przypadku umorzenia postępowania z przyczyn leżących po stronie wierzyciela, z jednoczesnym zachowaniem symbolicznego ryczałtu, gdy potrzeba prowadzenia egzekucji zanikła (zwl. w przypadku porozumienia w sprawie spłaty w granicach miesiąca). Tym samym art. 30 jest w widoczny sposób przepisem sankcyjnym wobec wierzyciela. Dlatego celowe było uwzględnienie kontekstu jego wprowadzenia, na co strony także zwróciły uwagę (uzasadnienie projektu ustawy: druk Sejmu VIII kadencji nr (...)).

Faktycznie w uzasadnieniu do projektu podano obrazowe przykłady dla wprowadzenia art. 30, jak skierowanie wniosku o wszczęcie egzekucji mimo spłaty zobowiązania czy niestaranność w określeniu osoby dłużnika, co prowadzi do wszczęcia egzekucji przeciw osobom trzecim. Nie sposób jednak pominąć, że akcentowanie, by zapobiec nadużyciu prawa do przeprowadzenia egzekucji (w tym sankcjonować nierzetelność wierzyciela przy określaniu dłużnika⁵), dotyczy także zapobieganiu obciążania komorników takim sprawami (zauważalnej co do powtarzalności, skoro orzeczenia na tym tle są widoczne na portalach). Wykonują oni bowiem zadania publiczne, ale w oparciu o samofinansowanie się. W konsekwencji tego - wierzyciele nie mogą oczekiwać, że komorników obciążą skutki

finansowe następczego ustalenia, które powinno być przeprowadzone przed podjęciem decyzji o ryzyku prowadzenia egzekucji, zwłaszcza wobec jej odpłatnego charakteru.

Na uwadze należy mieć tu także odmienność toku postępowania egzekucyjnego, co dodatkowo podkreśla ryzyko wierzyciela, który pochopnie podjął decyzję o zwróceniu się do komornika. Wniosek o wszczęcie egzekucji uzyskuje bowiem bieg i dopiero, gdy w następstwie dojdzie do ustalenia m.in. braku pierwotnego zdolności sądowej (sprzed złożenia wniosku), dochodzi do umorzenia postępowania. Jest to zatem sytuacja podobna do podania nieprawidłowego adresu dłużnika, która była już uważana przy poprzedniej regulacji za przykład niecelowego wszczęcia egzekucji. Podkreśla to położenie akcentu na ciężary spoczywające na wierzycielu jako inicjatorze postępowania, wywołującego koszty (zwłaszcza, że inny podmiot, który mógłby być rozliczony z nich przez komornika, może się nie pojawić).

Wierzyciel nie powinien więc kierować wniosku o wszczęcie egzekucji wobec dłużnika nieżyjącego od wielu miesięcy (nie ma takiej potrzeby, gdy dłużnik nie żyje). Tymczasem wierzyciel nawet nie usprawiedliwiał tej sytuacji, jak i nie wniósł o rozważanie ewentualności miarkowania kosztów. Taki automatyzm działań wierzyciela nie powinien mieć miejsca także przy uwzględnieniu, że nieustanna regulacja z art. 770 § 1 kpc podkreśla, że wierzyciel może liczyć na zwrot kosztów niezbędnych do celowego prowadzenia egzekucji. Wielość rozstrzygnięć i zmian legislacyjnych w tym obszarze potwierdza jak trudno ustalić słuszne reguły do rozdziału kosztów postępowania egzekucyjnego. I widoczne jest, że sytuacja ta zaważyła także na badanym orzeczeniu. Sąd, który wydał badane orzeczenie, kierował się nawarstwiającymi się interpretacjami⁶, a nie sednem wprowadzenia ostatniej regulacji, na kanwie której rozstrzygał⁷. Dlatego za niezasadny sąd obecnie uznaje pogląd, że w przypadku śmierci dłużnika egzekucja jest tylko niedopuszczalna w takim rozumieniu, że nie wchodzi w zakres oczywiście niecelowej egzekucji. Wprost przeciwnie - jest to typowy przykład dla omawianego rozwiązania, który nie może być bagatelizowany ryczałtem z art. 29 ust. 4. Nie mamy tu sytuacji tożsamej z działaniem sądu, gdy w postępowaniu sądowym opłaty są minimalizowane, gdy brak przesłanki procesowej jest dostrzeżony we wstępnej fazie procesu. Koszt działalności sądów pokrywa bowiem głównie Skarb Państwa, a wiodącym akcentem jest zapewnienie prawa do sądu, by obywatel uzyskał rozstrzygnięcie. Natomiast wyegzekwowanie wyroku jest ważne, ale musi także być oparte na racjonalizacji podejmowanych działań, by ten etap był opłacalny dla wierzyciela.

Sąd rozpoznający niniejszą sprawę rozumie też barierę, jaka może powstawać w uznaniu za słuszne tak wysokich kosztów dla wierzyciela wskutek wszczęcia egzekucji wobec osoby nieżyjącej. Wpisują się one jednak we wspomniane założenia nowelizacyjne. Wśród patologii, które dotknęły system zauważa się, że wniosek o wszczęcie postępowania generuje koszty, które mogą być w następstwie nieuzasadnienie przenoszone na następców prawnych dłużnika. Prawidłowe odczytanie obecnej regulacji może temu zapobiec i zagwarantować realizację art. 2 Konstytucji w jej pełnym zapisie⁸. Poza tym adekwatność sankcji nie podlegała bezpośrednio badaniu w niniejszym postępowaniu, a w sprawie, gdzie rozstrzygano o kosztach. Nie można wykluczyć, że ustawodawca należycie ją miarkował, gdyż w przypadku wątpliwości co do wysokości odszkodowania za nieterminowe wydanie nieruchomości rolnych, nie podważano go przed Trybunałem Konstytucyjnym, opierając się na informacjach, że zysk uzyskiwany w takim przypadku, uzasadnia i wymaga środka o takiej skali ((...)).

Wobec powyższego należało stwierdzić, że powód poniósł szkodę w następstwie problemów niedostatecznie stabilnego systemu prawa, w czym współuczestniczą także sądy, ponosząc zarazem także skutki takiego stanu rzeczy. Pozwanym jest jednak Skarb Państwa reprezentowany przez sąd, którego decyzja z zakresu stosowania prawa, wpłynęła bezpośrednio na sytuację powoda. Dlatego nie można ona być samoistnie usprawiedliwiona zamętem prawnym wywoływanym nieugruntowanymi liniami orzeczniczymi i doktrynalnymi. Za wiodące sąd obecnie uznał, że sąd rozpoznający badaną sprawę powoda, powinien był dokonać aktualnej analizy, wykładni systemowej i funkcjonalnej, akcentowanej przez ustawodawcę na kanwie dłuższej dyskutowanych problemów trudności kancelarii komorniczych w związku z masowością wniosków o wszczęcie egzekucji, składanych przez grupę podmiotów, w której znajduje się powód. Ich obrót wierzycielnościami wywołał szereg problemów dla systemu prawa, zanim stałe instytucje

redefiniowano ponownie w wykładni zgodnie z ich istotą pod naporem nowych wyzwań, wywołujących rozbieżności orzecznicze.

Sąd zdaje sobie sprawę z ocennej rozpoznawanej materii. Za przeważające uznał w tej wielości argumentów, że powód poniósł szkodę, pełniąc zadanie publiczne (i ponosząc szczególną odpowiedzialność oraz samofinansując się) – wskutek warunków jego wykonywania stwarzanych przez Państwo (legislacja, stały sądowy nadzór judykacyjny i administracyjny, mający wpływ na jego sferę majątkowego ryzyka prowadzenia działalności), a orzeczenie zapadło bez odniesienia się do okoliczności wprowadzenia nowelizacji, jej celu, przez co były rozbieżne z linią orzeczniczą, na której bazowało powództwo, czyli uwzględniającą wykładnię według stanu aktualnego. Fakt występowania orzeczeń (czy podobnie budowanych poglądów w doktrynie) zbieżnych z badanym - w tych okolicznościach nie stanowi kontrargumentu. Są także wadliwe, a przynajmniej świadczą o problemie systemowym, a powód nie powinien ponosić szkody z tego tytułu, że sądy (statio fisci Skarbu Państwa, urzeczywistniające prawa stron) mają problem ze stosowaniem prawa w takich warunkach (zwłaszcza, że legislacja nie powinna być kazuistyczna, a ustawodawca posłużył się typową techniką w redakcji omawianych przepisów, zwłaszcza w nawiązaniu do zakładanego celu ustawy). W tych okolicznościach sąd uznał za spełnioną przesłankę niezgodności z prawem. Wykładania, na której oparł się powód była nie tylko zgodna z wolą ustawodawcy, ale i prokonstytucyjna, więc tym bardziej sądy nie powinny kształtować innej.

O kosztach rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 kpc.

1 dalej oznaczana jako ukk

2 art. 424¹. § 1. kpc Można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe.

art. 424^{1b}. kpc W wypadku prawomocnych orzeczeń, od których skarga nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, chyba że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych

3 pozwany finalnie nie zakwestionował prawidłowości matematycznego obliczenia, a regulacja stanowiąca jego podstawę została omówiona i nie budziła sporu

4 zob.. J. G. w komentarzu w Lex pod red. T. E. – teza 15 i n. do art. 424¹ kpc

5 w myśl ww. uzasadnienia : „R. legis wprowadzanego rozwiązania stanowi założenie, że to właśnie wierzyciel posiada najpełniejszą wiedzę o tym, czy zachodzi potrzeba wszczęcia postępowania egzekucyjnego, i o tym, kto jest jego dłużnikiem.”, a całość akapitu w kontekście całego uzasadnienia projektu jest zredagowana przez podanie przykładów, a nie jako ograniczenie możliwego zakresu zastosowania (tocząca się od lat dyskusja nad problematyką także ujednoznacznia kontekst w kierunku prezentowanym niniejszym rozstrzygnięciem)

6 por. także na ten temat początek cytowanego uzasadnienia projektu ukk

7 a jej charakter uzasadnienia, wskazujący na cel porządkujący, został dostrzeżony przez komentatorów, którzy dostatecznie pogłębili badanie, nie poprzestając na poprzednim toku oceny sprawy (notabene w komentarzach dostępnych w Lex i Legalis widoczne jest, gdzie uwzględniono zamysł ustawodawcy w prezentowanych wywodach, a gdzie powtórzono stałe tezy bezrefleksyjnie); podobne spostrzeżenie widoczne jest po lekturze dostępnych w internecie orzeczeń

8 lichwa jest historycznie potępiona, jak i była bazą do zmiany regulacji odsetek, a więc segment rynku oparty na zautomatyzowanym obrocie wierzytelnościami o wątpliwym stopniu pokrycia w bilansie nie może mieć dobrego

wpływu na rynek finansowy, jak i koszty/zyski społeczne, a zatem tylko wymóg respektowania zasad systemu prawnego może być kryterium powstrzymującym przez delegalizacją całego sektora tej przedsiębiorczości, co w omawianym przypadku przekłada się na oblig staranności w inicjowaniu postępowań komorniczych, by nie generować zbędnych kosztów

9 mimo, że są postulatorzy zmian, gdyż w przeciwieństwie do dostępnych w systemach niektórych komentarzy – dostrzegli je np. (...)art1050701-ustawodawca-zmusza-wierzycieli-do-nierentownej-egzekucji -